

بی‌غیرتی بلای خانوادگی در آخرالزمان از منظر قرآن و احادیث

محبوبه ابوالفتحی^۱

چکیده

بی‌غیرتی؛ به عنوان نقصی اخلاقی و اجتماعی تأثیرات منفی عمیقی بر ساختار خانواده و جامعه دارد. در قرآن کریم و احادیث نبوی، اهمیت غیرت به عنوان یکی از ارزش‌های اخلاقی و دینی مورد تأکید قرار گرفته است. با توجه به تغییرات فرهنگی و اجتماعی دنیای امروز، بی‌غیرتی به عنوان یک معضل جدی در جوامع مختلف شناخته می‌شود. این پدیده نه تنها موجب تضعیف روابط خانوادگی می‌گردد بلکه می‌تواند به انحطاط ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی منجر شود.

در این راستا این مقاله با تحلیل آیات و روایات مرتبط، به تبیین نقش غیرت در حفظ بنیان خانواده و جلوگیری از فروپاشی آن می‌پردازد. همچنین با بررسی علل و عوامل مؤثر در گسترش بی‌غیرتی در جوامع معاصر و پیامدهای آن بر روابط خانوادگی و اجتماعی، به تحلیل ریشه‌های تاریخی و اجتماعی بی‌غیرتی پرداخته و تأثیرات منفی آن بر نسل‌های آینده را بررسی می‌کند.

نتیجه‌گیری این تحقیق نشان می‌دهد که بازگشت به آموزه‌های دینی و تقویت حس غیرت می‌تواند به عنوان راهکاری مؤثر برای مقابله با این معضل اجتماعی در نظر گرفته شود. همچنین، پیشنهاداتی برای ارتقاء سطح آگاهی عمومی و تقویت بنیان‌های خانوادگی ارائه می‌شود تا از این طریق بتوان به ایجاد جامعه‌ای سالم‌تر و پایدارتر دست یافت.

کلیدواژه‌ها: آخرالزمان، انحراف جنسی و اخلاقی، جامعه، خانواده، غیرت و بی‌غیرتی، قرآن و احادیث.

^۱ ابوالفتحی، محبوبه، طلبه سطح دو مدرسه علمیه سجادیه (ع)، MahbobehAbolfathi.whc@gmail.com

۱. مقدمه و بیان مسئله

در عصر حاضر، جوامع بشری با چالش‌های متعددی مواجه هستند که یکی از مهم‌ترین آن‌ها پدیده بی‌غیرتی است. بی‌غیرتی به معنای فقدان احساس مسئولیت و تعهد نسبت به خانواده و ارزش‌های اخلاقی است که می‌تواند به تضعیف بنیان‌های خانوادگی و اجتماعی منجر شود. این پدیده به‌ویژه در دنیای مدرن امروز، با تغییرات فرهنگی و اجتماعی، به یک معضل جدی تبدیل شده است. در قرآن کریم و احادیث نبوی، غیرت به عنوان یک ارزش اساسی در زندگی فردی و اجتماعی معرفی شده است. خداوند در آیات مختلف قرآن بر اهمیت غیرت تأکید کرده و آن را جزو ویژگی‌های مؤمنان قرار داده است.

به عنوان مثال، در سوره آل عمران آمده است: «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»، البته نپندارید که شهیدان راه خدا مرده‌اند بلکه زنده‌اند (به حیات ابدی و) در نزد خدا متنعم خواهند بود، که نشان‌دهنده اهمیت فداکاری و غیرت در راه خداست.

از سوی دیگر، پیامبر اکرم (ص) نیز در احادیث متعددی به این موضوع پرداخته و غیرت را از نشانه‌های ایمان دانسته‌اند. ایشان فرموده‌اند: «إِنَّ الْغَيْرَةَ مِنَ الْإِيمَانِ»، غیرت جزء ایمان است. این تأکیدات دینی نشان‌دهنده این است که غیرت نه تنها یک صفت فردی بلکه یک ضرورت اجتماعی است که باید در خانواده‌ها تقویت شود. غیرت در واقع به معنای حفاظت از ارزش‌ها و اصول انسانی است که می‌تواند به ایجاد یک جامعه سالم و پایدار کمک کند.

با این حال در دنیای معاصر، عواملی چون رسانه‌های اجتماعی، تغییرات فرهنگی و گسترش فردگرایی به رشد بی‌غیرتی منجر شده‌اند. این پدیده به تدریج به یک بلای خانوادگی تبدیل شده که می‌تواند روابط عاطفی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار دهد. برای مثال، کاهش حس مسئولیت نسبت به خانواده و عدم توجه به ارزش‌های اخلاقی، موجب بروز مشکلات جدی در زندگی مشترک و تربیت نسل‌های آینده می‌شود. این مشکلات می‌توانند شامل افزایش طلاق، کاهش اعتماد بین زوجین و حتی مشکلات روانی برای فرزندان باشند.

علاوه بر این، بی‌غیرتی می‌تواند به تضعیف هویت فرهنگی و اجتماعی منجر شود. وقتی که افراد نسبت به ارزش‌ها و سنت‌های خود بی‌توجه شوند، جامعه به تدریج هویت خود را از دست می‌دهد و این می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری داشته باشد. بنابراین، بررسی علل و عوامل مؤثر در گسترش بی‌غیرتی ضروری است.

در این مقاله، تلاش می‌شود تا با تکیه بر آموزه‌های قرآن و احادیث، به بررسی پدیده بی‌غیرتی و تأثیرات آن بر ساختار خانواده در آخرالزمان پرداخته شود. همچنین، علل و عوامل مؤثر در گسترش این پدیده بررسی شده و راهکارهایی برای مقابله با آن ارائه خواهد شد. با توجه به اهمیت این موضوع، امید است که این تحقیق بتواند زمینه‌ساز بازگشت به ارزش‌های دینی و تقویت بنیان‌های خانوادگی باشد.

^۱ سوره آل عمران، آیه ۱۶۹.

^۲ من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۴۴، ح ۴۵۴۱.

در نهایت، می‌توان گفت که غیرت یکی از ارکان اصلی زندگی اجتماعی است که باید مورد توجه قرار گیرد. تنها با تقویت حس غیرت در خانواده‌ها و جامعه می‌توانیم به سمت ایجاد یک جامعه سالم‌تر و پایدارتر حرکت کنیم. لذا، ضروری است که همگان نسبت به این موضوع حساسیت بیشتری نشان دهند و تلاش کنند تا با آموزش و فرهنگ‌سازی، غیرت را در بین نسل‌های آینده نهادینه کنند.

۲. مبانی نظری

۲-۱- مفهوم غیرت و بی‌غیرتی

غیرت در لغت به معنای کراهت انسان از تصرف بیگانه در حقوق او است و در اصطلاح به معنای تلاش انسان برای مراقبت از ارزش‌هایی چون: ناموس، آبرو، مال و حق‌خویش می‌باشد. شهید مطهری (ره)، در تعریف غیرت می‌نویسد: «غیرت نوعی پاسبانی است که آفرینش برای مشخص بودن و مختلط نشدن نسل‌ها در وجود بشر نهاده است»!

و بی‌غیرتی نیز به معنای کوتاهی در نگهداری از آن ارزش‌ها (چون: ناموس، آبرو و...) است، که حفظش واجب است. بی‌غیرتی به معنای عدم احساس مسئولیت و حساسیت نسبت به حریم خانواده و ارزش‌های اخلاقی است. این مفهوم در فرهنگ‌های مختلف معانی متفاوتی دارد، اما در کل می‌توان آن را به عنوان فقدان غیرت در زمینه‌های عاطفی، اخلاقی و اجتماعی تعریف کرد. بی‌غیرتی می‌تواند به شکل‌های مختلفی بروز کند، از جمله سهل‌انگاری در تربیت فرزندان، عدم توجه به رفتارهای ناپسند اعضای خانواده و نادیده گرفتن اصول اخلاقی که نه تنها به فرد آسیب می‌زند، بلکه می‌تواند خانواده و جامعه را نیز دچار بحران کند.

در دوره‌ی آخرالزمان زنان و مردان و جوانان دچار نوعی بی‌حسی و بی‌میلی در دفاع از ارزش‌های اسلامی، اخلاقی و انسانی خود و خانواده خود می‌شوند و با بی‌تفاوتی به ساختارشکنی نظام خانواده و جامعه، و حقوق و مبانی اخلاقی خانواده دست می‌زنند.

۲-۲- ریشه‌های بی‌غیرتی

ریشه‌های بی‌غیرتی ممکن است به عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برگردد. در جوامعی که ارزش‌های اخلاقی و دینی تضعیف شده‌اند، احتمال بروز بی‌غیرتی افزایش می‌یابد. همچنین، تغییرات سریع اجتماعی و تکنولوژیکی می‌تواند باعث ایجاد فاصله میان اعضای خانواده و کاهش ارتباطات عاطفی شود.

۱. عوامل فرهنگی: در جوامعی که ارزش‌های اخلاقی و دینی تضعیف شده‌اند، احتمال بروز بی‌غیرتی افزایش می‌یابد. رسانه‌ها، تبلیغات و فرهنگ عمومی می‌توانند نقش مهمی در شکل‌گیری این پدیده ایفا کنند.

^۱ استاد شهید مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، ص ۶۲.

۲. عوامل اجتماعی: تغییرات سریع اجتماعی، مانند مهاجرت، شهرنشینی و تغییرات در ساختار خانواده، می‌تواند باعث ایجاد فاصله میان اعضای خانواده و کاهش ارتباطات عاطفی شود.
۳. عوامل اقتصادی: فشارهای اقتصادی، مانند فقر و بیکاری، می‌تواند باعث افزایش استرس و اضطراب در خانواده‌ها شود. این فشارها ممکن است افراد را از توجه به مسائل خانوادگی بازدارد.
۴. عوامل روانشناختی: مشکلات روانشناختی مانند افسردگی، اضطراب و اختلالات شخصیتی می‌توانند باعث بی‌غیرتی شوند. افرادی که با مشکلات روانی دست و پنجه نرم می‌کنند، ممکن است نتوانند به نیازهای عاطفی دیگران توجه کنند.
۵. تجربیات شخصی: تجربیات منفی گذشته، مانند طلاق، خیانت یا سوءاستفاده، می‌تواند بر روی نگرش افراد نسبت به خانواده تأثیر بگذارد و آن‌ها را به سمت بی‌غیرتی سوق دهد.

۲-۳- ابعاد مختلف بی‌غیرتی

۱. ابعاد عاطفی: بی‌غیرتی عاطفی به معنای عدم توجه به احساسات و نیازهای عاطفی اعضای خانواده است. این نوع بی‌غیرتی می‌تواند منجر به کاهش محبت و نزدیکی میان اعضای خانواده شود. زمانی که افراد نسبت به یکدیگر بی‌توجه باشند، احساس تنهایی و ناامیدی در خانواده افزایش می‌یابد.
۲. ابعاد اخلاقی: بی‌غیرتی اخلاقی به نادیده گرفتن اصول اخلاقی و رفتاری اشاره دارد. در این حالت، اعضای خانواده ممکن است رفتارهای ناپسند را تحمل کنند یا حتی خودشان به آن‌ها روی آورند. این موضوع می‌تواند به تضعیف ارزش‌های خانوادگی و فرهنگی منجر شود.
۳. ابعاد اجتماعی: بی‌غیرتی اجتماعی به عدم مسئولیت‌پذیری نسبت به رفتارهای اجتماعی و فرهنگی اشاره دارد. در جوامعی که بی‌غیرتی رواج دارد، افراد ممکن است نسبت به مسائل اجتماعی بی‌توجه باشند و این موضوع می‌تواند به تضعیف همبستگی اجتماعی منجر شود.

۳. فلسفه غیرت‌ورزی چیست و آیا می‌توان حسادت را ریشه غیرت شمرد

درباره اینکه ریشه غیرت چیست و آیا می‌توان حسادت را ریشه غیرت شمرد؟ شماری بر این باورند که غیرت همان حسادت است که تغییر نام داده و انسان چون حسادت دارد، تجاوز و اهانت به آنچه به آن عشق می‌ورزد و علاقه دارد را برنمی‌تابد و غیرت می‌ورزد.

شهید مطهری در این باره می‌نویسد: «حسادت و غیرت دو صفت کاملاً متفاوت هستند و هر کدام ریشه‌ای جداگانه دارند. ریشه حسادت خودخواهی است و از غرایز و احساسات شخصی نشأت می‌گیرد، ولی غیرت یک احساس اجتماعی و نوعی می‌باشد و فایده و هدفش متوجه دیگران است. غیرت نوعی پاسبانی است که آفریدگار در وجود بشر نهاده است. غیرت شرافت و حساسیت انسانی به پاکی و طهارت جامعه است. انسان غیور همان‌طور که راضی نمی‌شود دامن ناموس خودش آلوده شود، راضی نمی‌شود دامن ناموس اجتماع هم آلوده شود، زیرا

غیرت غیر از حسادت است. حسادت امری شخصی و فردی و ناشی از یک سلسله عقده‌های روحی است، اما غیرت یک احساس و عاطفه بشری است. این خود دلیل آن است که غیرت، از خودپرستی ناشی نمی‌شود»^۱.

در نظام آفرینش، غیرت جایگاه ویژه‌ای دارد. در بسیاری از حیوانات این حس دفاعی به چشم می‌خورد. در تمامی انسان‌ها نیز این احساس وجود دارد که در برابر هجوم به آنچه دوست می‌دارند، مانند مال، فرزند، ناموس، آبرو و دین، آرام نمی‌نشیند و به دفاع از آن برمی‌خیزند. وجود این حالت در آدمی یک ارزش انسانی است که از اراده اخلاقی‌اش سرچشمه می‌گیرد. به هر نسبت که آدمی در گرداب خواسته‌های شهوانی و حیوانی فرو برود و از عفاف، تقوا و طهارت دور شود، این احساس هم رنگ می‌بازد و کار به جایی می‌رسد که این ارزش در او می‌میرد و بی‌توجه (بی‌غیرت) می‌شود.

حسد آرزویی منفی است که آدمی درباره دیگران دارد. تنگ‌نظری و خودخواهی چنان بر جان انسان حسود حاکم می‌شود که با تمام وجود، خواستار نابودی نعمت از دیگران است. اما غیرت خواست و آرزویی مثبت است. انسان باغیرت هنگامی که گفتار و یا رفتاری را از برادر هم کیش خویش می‌بیند که وجود و نمود آن ارزش و جایگاه او را پایین می‌آورد، تلاش می‌کند با هر وسیله‌ای دیدگاه آن شخص را تغییر دهد و اراده انسانی و اخلاقی‌اش را نیرومند سازد. بدین‌سان، روشن است که بین حسد و غیرت تفاوت بسیار است.

ملا احمد نراقی می‌نویسد: «حسد عبارت است از تمنای زوال نعمت از برادران مسلم خود از نعمت‌هایی که صلاح او باشد. و اگر تمنای زوال نعمت از او نکند، بلکه مثل او را از برای خودش بخواهد، آن را غبطه و (منافسه) خوانند. و اگر زوال چیزی را از کسی خواهد که صلاح او نباشد، آن را غیرت گویند»^۲.

• **بجاست که اکنون به مطلب مهمی اشاره کنیم؛ چرا که بارها و بارها حکایت بدبینی و شکاک بودن زنان و مردان به همدیگر را خوانده و شنیده‌ایم و حتی در اطرافیان خود شاهد چنین بدبینی‌هایی بوده‌ایم!**^۳

برخی این بیماری را که در متون روانشناسی به صورت «حسادت جنسی» و «حسادت عاشقانه یا رمانتیک»^۴ ذکر شده است، دیده یا شنیده‌اند و خیال کرده‌اند که این همان غیرت است. در نتیجه غیرت و حسادت را از یک مقوله دانسته‌اند و هر دو را امری مدموم و بیمارگونه پنداشته‌اند، در حالی که حسادت جنسی یا عاشقانه نوعی پارانویاست که مشخصه اصلی آن باور به خیانت شریک زندگی است و ممکن است با باورهای غیرعادی دیگری نیز همراه باشد، ضمن آنکه خلق شخص به صورت درماندگی، نگرانی، تحریک‌پذیری و خشم است.

^۱ مجموعه آثار شهید مطهری ج ۱۹/۴۱۴ - ۴۱۷.

^۲ معراج السعاده، ص ۳۴۴.

^۳ برندن، ناتانیل، روان‌شناسی عشق رمانتیک (عشق رمانتیک در عصر ضد رمانتیک).

^۴ برندن، ناتانیل، روان‌شناسی عشق رمانتیک (عشق رمانتیک در عصر ضد رمانتیک).

ابن عباس می‌گوید: وقتی آیه اخوت نازل شد، پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم میان مسلمانان پیوند برادری برقرار ساخت. همه مسلمانان را طبق منزلتشان با یکدیگر برادر اعلام کرد. آن‌گاه به علی علیه‌السلام فرمود: «تو برادر منی و من برادر تو»!

امام صادق(ع) می‌فرماید: «مؤمن برادر مؤمن و چشم او و راهنمای او است. به او خیانت نمی‌کند و ستم بر او روا نمی‌دارد و او را فریب نمی‌دهد و اگر وعده‌ای به او داد خُلف وعده نمی‌کند»^۲.

۷-۵- تطابق بین دیدگاه‌های غربی و متون دینی

با وجود تفاوت‌های فرهنگی و تاریخی، نقاط مشترکی میان دیدگاه‌های مفسران غربی و متون دینی پیدا است:

- اهمیت روابط عاطفی: هم در نظریات روانشناختی غربی و هم در متون دینی، بر اهمیت روابط عاطفی و حمایت از یکدیگر تأکید شده است. بی‌غیرتی به عنوان یک آسیب اجتماعی، می‌تواند این روابط را تضعیف کند.
- مسئولیت فردی: در هر دو حوزه، بر مسئولیت فردی در قبال رفتارها و نگرش‌ها تأکید شده است. افراد باید نسبت به رفتارهای خود آگاه باشند و در صورت مشاهده مشکلات، اقدام کنند.
- نقش فرهنگ و جامعه: هر دو رویکرد بر تأثیر فرهنگ و جامعه بر رفتارهای فردی تأکید دارند. جوامع با ارزش‌های قوی‌تر معمولاً کمتر با پدیده بی‌غیرتی مواجه هستند.

^۱ مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۷، تفسیر نمونه، ج ۲۲، ص ۱۷۵-۱۶۵.

^۲ کلینی، الکافی، ۱۳۷۵ش، ج ۴، ص ۴۹۱، حدیث ۳.

۸. نتیجه‌گیری

بی‌گیری یک پدیده پیچیده و یکی از معضلات جدی در خانواده‌ها به ویژه در آخرالزمان است که تحت تأثیر عوامل متعدد اجتماعی، فرهنگی و روانشناختی قرار دارد است. و به عنوان یک پدیده اجتماعی و فرهنگی نه تنها بر زندگی فردی افراد تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند به طور گسترده‌تری بر ساختارهای اجتماعی و روابط انسانی اثر بگذارد. در دنیای امروز با توجه به تغییرات سریع فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، درک عمیق‌تری از مفهوم بی‌گیری و عوامل مؤثر بر آن ضروری است. بررسی متون دینی و دیدگاه‌های روانشناختی و نیز مفسران غربی می‌تواند به ما کمک کند تا این مفهوم را در ابعاد مختلفش بهتر بشناسیم.

با توجه به اهمیت غیرت در حفظ بنیان خانواده و جامعه لازم است که خانواده‌ها نسبت به حفظ ارزش‌های اخلاقی و دینی خود حساس باشند و با تقویت غیرت بنیان خانواده را مستحکم‌تر کنند، توجه به این موضوع می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای سالم و پایدار کمک کند.

- ابعاد روانشناختی بی‌گیری: از منظر روانشناختی بی‌گیری می‌تواند ناشی از عدم شناخت خود و ناتوانی در ارتباط برقرار کردن با احساسات باشد. نظریه‌های روانشناختی مانند کارل راجرز و سیگموند فروید به ما یادآوری می‌کنند که انسان‌ها نیازمند ارتباط عاطفی و حمایت اجتماعی هستند. فقدان این روابط می‌تواند منجر به بی‌گیری و رفتارهای ناپسند شود. در واقع، افراد باید با احساسات خود آشنا شوند و به نیازهای عاطفی خود توجه کنند تا بتوانند به دیگران نیز توجه کنند. این نکته به ما یادآوری می‌کند که در دنیای مدرن، جایی که تنهایی و بیگانگی رو به افزایش است، ایجاد فضاهای حمایتی و عاطفی ضروری است.
- تأثیرات اجتماعی و فرهنگی: از منظر اجتماعی بی‌گیری می‌تواند نشانه‌ای از ضعف هنجارهای اجتماعی باشد. امیل دورکیم و پیتر برگر بر اهمیت هنجارها و ارزش‌ها در ایجاد انسجام اجتماعی تأکید دارند. جوامع که از ارزش‌های قوی برخوردارند، معمولاً با پدیده بی‌گیری کمتر مواجه هستند. بنابراین، تقویت هنجارهای اجتماعی و فرهنگی می‌تواند به کاهش بی‌گیری کمک کند. این امر نشان‌دهنده ضرورت ایجاد فرهنگ‌های مثبت و حمایتی در جوامع است که افراد را به احترام به یکدیگر وادار کند.
- نقش دین در مقابله با بی‌گیری: متون دینی به ویژه در دین اسلام، بر اهمیت غیرت و مسئولیت در قبال خانواده و جامعه تأکید دارند. آیات قرآن و احادیث نبوی نشان‌دهنده این است که غیرت نه تنها یک ویژگی فردی بلکه یک مسئولیت اجتماعی است. این آموزه‌ها می‌توانند به عنوان راهنمایی برای تقویت روابط خانوادگی و اجتماعی عمل کنند. در واقع، دین می‌تواند به عنوان یک عامل وحدت‌بخش در جوامع عمل کند و افراد را به حفظ ارزش‌های اخلاقی تشویق نماید.
- ضرورت تغییر نگرش‌ها: برای مقابله با پدیده بی‌گیری، لازم است که نگرش‌های اجتماعی نسبت به مسئولیت‌های فردی و جمعی تغییر کند. آموزش‌های مرتبط با خودآگاهی، همدلی و احترام به دیگران باید در سیستم‌های آموزشی گنجانده شود. همچنین رسانه‌ها و نهادهای اجتماعی باید نقش فعالی در ترویج ارزش‌های مثبت ایفا کنند.

نتیجه‌گیری نهایی

در نهایت، بی‌غیرتی یک مسأله چندبعدی است که نیازمند توجه جدی از سوی افراد، خانواده‌ها، جوامع و نهادهای دینی و اجتماعی است. با ایجاد فضایی که در آن افراد بتوانند احساسات خود را بیان کنند، حمایت‌های عاطفی دریافت کنند و ارزش‌های اخلاقی را تقویت نمایند، می‌توان به کاهش بی‌غیرتی و ایجاد روابط سالم‌تر دست یافت. این فرآیند نه تنها به نفع فرد بلکه به نفع جامعه خواهد بود و می‌تواند به تقویت پیوندهای اجتماعی و اخلاقی منجر شود.

در نتیجه، ما باید بر روی ایجاد فضایی کار کنیم که در آن غیرت به عنوان یک ارزش مثبت شناخته شود و افراد را ترغیب کند تا نه تنها نسبت به خود بلکه نسبت به دیگران نیز احساس مسئولیت کنند. این امر نه تنها باعث تقویت روابط انسانی می‌شود بلکه به ایجاد جوامع سالم‌تر و پایدارتر نیز کمک خواهد کرد.

منابع و مأخذ:

۱. قرآن کریم، ترجمه محمد مهدی فولادوند، تهران، دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۸ق/۱۳۷۶ه ش.
۲. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، قم، آل علی(ع)، ۱۳۷۹. چاپ اول.
۳. صبحی، صالح، ۱۹۲۶ - ۱۹۸۶م، نهج البلاغه (صبحی صالح)، تألیف: جمعی از راویان، قم، مرکز البحوث الاسلامیه، ۱۳۷۴ ه ش.
۴. ابن ابی الحدید، عبدالحمید بن هبئه الله، ۵۸۶ - ۶۵۵ ه ق، شرح نهج البلاغه، مکتبه آیه الله العظمی المرعشی النجفی(ره).
۵. صحیفه سجادیه، مترجم: عبدالمحمد آیتی، ناشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۹ه ش.
۶. آمدی، عبد الواحد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ایران: بی تا، چاپ ایران، ۱۳۷۵ ه ق.
۷. استاد شهید مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، انتشارات صدرا، ۱۴۰۳ ه ش.
۸. ابن بابویه، بی جعفر محمد بن علی بن الحسین، من لا یحضره الفقیه، تحقیق السید حسن الموسوی الخراسان، دارالکتب الاسلامیه، ۳۱۱ - ۳۸۱ق.
۹. النراقی، المولی احمد، معراج السعاده، موسسه انتشارات هجرت.
۱۰. شیخ صدوق، ابن بابویه، بی جعفر محمد بن علی بن الحسین، معانی الأخبار، تألیف: علی اکبر الغفاری، مترجم: عبدالعلی محمدی شاهرودی، ۳۸۱-۳۱۱ ه ق.
۱۱. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس های از قرآن، چاپ اول، بهار ۱۳۸۰ ه ش.
۱۲. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، تهران: المکتب الاسلامیه، ۱۴ ه ق.
۱۳. المدنی الشیرازی، السید علی خان، ریاض السالکین فی شرح صحیفه سید الساجدین (صلوات الله علیه)، ج ۲، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین قم.
۱۴. طریحی، فخرالدین بن محمد علی، مجمع البحرین و مطلع النیرین، محقق: حسینی اشکوری، احمد، ناشر: مکتبه المرتضویه، تهران - ایران، ۱۳۷۵ ه ش.
۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه و شرح: سید جواد مصطفوی، تهران: نشر فرهنگ اهل بیت، بی تا.
۱۶. برندن، ناتانیل، روان شناسی عشق رمانتیک (عشق رمانتیک در عصر ضد رمانتیک)، مترجم: حسام گودرزی، فائزه شکیب نیا، انتشارات ارجمند.
۱۷. مکارم شیرازی، ناصر، برگزیده تفسیر نمونه، محقق: احمد علی بابایی زیر نظر مکارم شیرازی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ ششم، ۱۳۸۷ ه ش.
۱۸. هندی، متقی، (علاء الدین المتقی بن حسام الدین هندی)، کنز العمال فی سنن الأقوال والأفعال، مؤسسه الرساله، ۱۴۰۱/۱۹۸۱م.
۱۹. حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، مترجم: حسن زاده، صادق، انتشارات: آل علی(ع)، ۱۳۸۲ ه ش.
۲۰. استاد شهید مطهری، مرتضی، خانواده و اخلاق جنسی، انتشارات صدرا، ۱۳۹۸ ه ش.
۲۱. نجف نیا، فرید، غیرت در مکتب عترت(ع)، ناشر: اسوه، ۱۳۹۴ ه ش.

۲۲. نات هان، تیج، مترجم: مهین خالصی، هنر برقراری ارتباط، گروه انتشاراتی ققنوس، ۱۳۹۵ ه ش.
۲۳. مطهری، مرتضی، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، مرکز تحقیقات اسلامی بعثت، ۱۳۶۱ ه ش.

23. Rogers, CR. (1961). **On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy**. Houghton Mifflin, Boston.
24. Sigmund, Freud, (1856-1939). **The Interpretation of Dreams**. Brill, A. A. (Abraham Arden).
25. Freud, S. (1930). **Civilization and its Discontents**. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XXI (1927-1931): The Future of an Illusion, Civilization and its Discontents, and Other Works.
26. Durkheim, E. (1897). **Suicide**, a study in sociology (1951 Edition, J. A. Spaulding, & G. Simpson, Trans.). London: Routledge.
27. Berger, P.L. and Luckman, T. (1966) **The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge**. Doubleday & Company, New York.
28. Foucault, M. (1977). **Discipline and Punish: The Birth of the Prison**. (A. Sheridan, Transl.). Random House Vintage Books.
29. Foucault, M. (1978). **The History of Sexuality**.
30. Bauman, Z. (2000). **Liquid modernity**. Cambridge: Polity Press.